

POSTANOWIENIE

Dnia 23 lutego 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Igor Zgoliński

na posiedzeniu w trybie art. 535 § 3 k.p.k.

po rozpoznaniu w Izbie Karnej w dniu 23 lutego 2022 r.,

w sprawie z wniosku **H. C.**

o odszkodowanie i zadośćuczynienie na podstawie ustawy z dnia 23 lutego 1991 r.

o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za

działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego

kasacji wniesionej przez pełnomocnika wnioskodawcy

od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)

z dnia 2 marca 2021 r., sygn. akt II AKa (...)

zmieniającego wyrok Sądu Okręgowego w K.

z dnia 30 października 2020 r., sygn. akt III Ko (...),

p o s t a n o w i ł :

1) oddalić kasację jako oczywiście bezzasadną:

**2) obciążyć wnioskodawcę kosztami sądowymi postępowania
kasacyjnego**

UZASADNIENIE

Wyrokiem Sądu Okręgowego w K. z dnia 30 października 2020 r., sygn. III Ko (...), zasądzone na rzecz wnioskodawcy H. C. kwotę 30.000 zł z ustawowymi odsetkami od dnia uprawomocnienia się wyroku tytułem zadośćuczynienia na podstawie art. 8a w zw. z art. 8 ust. 1, art. 13 ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (zwanej dalej ustawą lutową); oddalono wniosek w pozostałej części

dotyczącej zasądzenia odszkodowania i zadośćuczynienia ponad powyższą kwotę; orzeczono w przedmiocie kosztów procesu.

Od tego wyroku w części oddającej żądanie zasądzenia zadośćuczynienia ponad kwotę 30.000 zł. oraz odszkodowania apelację złożył pełnomocnik wnioskodawcy, zarzucając:

- w zakresie zadośćuczynienia:

1. zgodnie z art. 427 § 2 k.p.k. oraz 438 pkt 1a k.p.k., obrazę przepisów prawa materialnego, tj. art. 8a w zw. z art. 8 ust. 1 ustawy lutowej w zw. z art. 445 § 1 k.c. poprzez błędną ich wykładnię skutkującą nieprawidłowym uznaniem, że w okolicznościach niniejszej sprawy sumą odpowiednią zadośćuczynienia za krzywdę doznaną przez H. C. na skutek represjonowania go przez ówczesne władze poprzez przymusowe powołanie go do odbycia 3-miesięcznego przeszkolenia wojskowego w okresie od dnia 5 listopada 1982 r. do dnia 3 lutego 1983 r., w związku z wykonaniem Zarządzenia Sztabu Generalnego WP nr (...) z dnia 26 października 1982 r. oraz przebywania w tym czasie w Wojskowym Obozie Specjalnym w C. , jest kwota 30.000 zł, gdyż jest to kwota niewspółmierna do rozmiaru doznanych przez niego krzywd i cierpień, ich intensywności i nieodwracalnego charakteru, zaś okoliczności te przemawiają za zasądzeniem na rzecz wnioskodawcy zadośćuczynienia w wyższej wysokości,
2. zgodnie z art. 427 § 2 oraz 438 pkt 1a k.p.k., obrazę przepisów prawa materialnego, tj. art. 8a w zw. z art. 8 ust. 1 ustawy lutowej w zw. z art. 445 § 1 k.c. poprzez błędną ich wykładnię skutkującą nieprawidłowym sposobem szacowania zadośćuczynienia za krzywdę doznaną przez H. C. na skutek przymusowego umieszczenia w Wojskowym Obozie Specjalnym w C. , poprzez przemnożenie liczby miesięcy izolacji przez kwotę 10.000 zł, podczas gdy szacowanie odpowiedniego zadośćuczynienia nie powinno polegać na mechanicznym przeliczeniu powyższych wartości, ale na uwzględnieniu całokształtu okoliczności sprawy, w szczególności krzywdy doznanej przez wnioskodawcę, co w jego ocenie przełożyło się na zaniżenie przyznanego zadośćuczynienia,

3. zgodnie z art. 427 § 2 oraz 438 pkt 1a k.p.k., obrazę przepisów prawa materialnego, tj. art. 445 § 1 i 2 k.c., z art. 448 k.c. w zw. z art. 552 § 1 k.p.k. poprzez ich błędną wykładnię i nieuwzględnienie we właściwy sposób wszystkich istotnych okoliczności, które miały wpływ na wymiar krzywd H. C., a zwłaszcza poczucia rażącej niesprawiedliwości z powodu powołania go do odbycia przymusowej służby wojskowej w związku z działalnością niepodległościową, warunków w jakich wówczas przebywał, sposobu w jaki był traktowany, ciężkiej pracy, którą zmuszony był wykonywać niezależnie od złych warunków pogodowych (kopanie rowów, wycinka drzew w lesie), młodego wieku, obaw i tęsknoty związanych z rozłąką z ukochaną rodziną - żoną oraz dwójką malutkich dzieci, niepewność dotycząca rzeczywistego czasu trwania „ćwiczeń wojskowych”, śmierci ojca i braku możliwości pożegnania się z nim, trudności w uzyskaniu przepustki na jego pogrzeb, a w konsekwencji zasądzenie niewspółmiernie niskiej, symbolicznej kwoty zadośćuczynienia, pomimo że okoliczności te przemawiają za zasądzeniem dalszej kwoty z tego tytułu;
4. z ostrożności procesowej, zgodnie z art. 427 § 2 k.p.k., art. 438 pkt 3 k.p.k., błąd w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę orzeczenia, który miał wpływ na jego treść polegający na nieprawidłowym uznaniu, że dolegliwości wynikające z przymusowych „ćwiczeń wojskowych” (brak pewności co do długości ich trwania i rozłąka z rodziną) nie były szczególnie uciążliwe w stosunku do wnioskodawcy i jego sytuacja nie odbiegała od sytuacji pozostałych powołanych do odbycia przeszkolenia wojskowego w J. W. C., jednakże każdą sytuację należy oceniać indywidualnie, zaś z materiału dowodowego zgromadzonego w sprawie wynika, iż doznał on w związku z tym znacznego poczucia krzywdy, a także polegający na niewłaściwym uznaniu, że po zakończeniu przeszkolenia wnioskodawca wrócił na dotychczasowe stanowisko pracy i prowadził normalny tryb życia, nie ponosząc stałych czy długotrwałych szkód na zdrowiu, pomimo że z dowodów zgromadzonych w sprawie, zwłaszcza zeznań wnioskodawcy oraz zasad logicznego rozumowania, wskazań wiedzy i doświadczenia życiowego wynika, że pobyt na przymusowych „ćwiczeniach wojskowych”, związane z

tym warunki w jakich przebywał, słabe wyżywienie oraz ciężka praca, spowodowały u niego znaczne poczucie krzywdy, które odczuwa do dnia dzisiejszego,

- w zakresie odszkodowania:

1. zgodnie z art. 427 § 2 oraz 438 pkt 3 k.p.k., błąd w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę orzeczenia, który miał wpływ na jego treść poprzez nietrafne przyjęcie, że skoro z zebranego w sprawie materiału dowodowego nie wynika, by H. C. uzyskiwał bezpośrednio przed umieszczeniem w wojskowym obozie specjalnym wynagrodzenie z tytułu prac dorywczych, lecz wynika, że uzyskiwał je kilka lat wcześniej, to należy przyjąć, iż nie poniósł on szkody z tego tytułu, pomimo, że z całokształtu okoliczności niniejszej sprawy, zasad logicznego rozumowania i doświadczenia życiowego nasuwają się odmienne wnioski, że względu na młody wiek, dobry stan zdrowia, uzdolnienia i zaradność mógł on w czasie, gdy przebywał w na „ćwiczeniach wojskowych podjąć się pracy dorywczej i zacząć uzyskiwać z niej wynagrodzenie, trzymiesięczna izolacja uniemożliwiła mu to,

- w zakresie odsetek: zgodnie z art. 427 § 2 k.p.k. oraz art. 438 pkt 1a k.p.k., obrazę przepisów prawa materialnego, tj. art. 481 § 1 k.c. poprzez jego niezastosowanie i nieprzyznanie od zasądzonych sum odsetek ustawowych za opóźnienie liczonych od dnia uprawomocnienia się wyroku do dnia zapłaty, pomimo że takie żądanie zostało zgłoszone w wniosku z dnia 7 kwietnia 2020 r.

Na podstawie powyższych zarzutów apelująca wniosła o zmianę wyroku Sądu Okręgowego w K. poprzez zasądzenie na rzecz wnioskodawcy dodatkowej kwoty 599.743,20 zł tytułem zadośćuczynienia wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od dnia uprawomocnienia się wyroku do dnia zapłaty oraz kwoty 15.991,20 zł tytułem odszkodowania wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od dnia uprawomocnienia się wyroku do dnia zapłaty, zgodnie z wnioskiem o zadośćuczynienie i odszkodowanie z dnia 7 kwietnia 2020 r., ewentualnie uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi I instancji do ponownego rozpoznania.

Wyrokiem Sądu Apelacyjnego w (...) z dnia 2 marca 2021 r., sygn. II AKa (...), zaskarżony wyrok został zmieniony w ten sposób, że orzeczoną kwotę zadośćuczynienia podwyższono do 45.000 zł wraz z ustawowymi odsetkami, zaś w pozostałym zakresie zaskarżony wyrok został utrzymany w mocy; orzeczono w przedmiocie kosztów procesu.

Od tego orzeczenia w części utrzymującej w mocy zaskarżony wyrok obrońca skazanego złożyła kasację, w której zarzuciła rażące i mające istotny wpływ na treść zaskarżonego wyroku naruszenie prawa, tj.:

1. art. 7 w zw. z art. 433 k.p.k., które miało istotny wpływ na treść wydanego wyroku, polegające na dokonaniu przez Sąd odwoławczy nieprawidłowej kontroli instancyjnej orzeczenia Sądu I instancji poprzez niedostrzeżenie uchybień dotyczących zasad ustalania wysokości zadośćuczynienia, co w konsekwencji doprowadziło do nierozpoznania wszystkich zarzutów stawianych orzeczeniu tego Sądu i nie zasądzenia dalszej kwoty zadośćuczynienia,
2. rażące naruszenie art. 8a ust. 1 ustawy lutowej w zw. art. 322 k.p.c., które miało istotny wpływ na treść wydanego wyroku, polegające na jego niewłaściwym zastosowaniu skutkującym brakiem zasądzenia przez Sąd odwoławczy kwoty odszkodowania, pomimo wykazania podstaw do jego zasądzenia,
3. mogące mieć istotny wpływ na treść orzeczenia rażące naruszenie prawa procesowego, tj. art. 457 § 3 w zw. z art. 433§2 k.p.k., poprzez brak należytego podania w uzasadnieniu wyroku czym kierował się Sąd wydając wyrok, dlaczego zarzuty i wnioski apelacji uznał za niezasadne (nieprzedstawienie w pisemnych motywach postanowienia powodów oddalenia zarzutów odwoławczych), a także poprzez brak rozważenia wszystkich wniosków i zarzutów wskazanych w środku odwoławczym;
4. obrazę prawa materialnego poprzez naruszenie art. art. 8a ust. 1 i art. 13 ustawy lutowej w zw. z art. 445 § 1 k.c., poprzez jego błędną interpretację polegającą na przyjęciu, iż przyznana kwota 45.000 zł za krzywdę doznaną przez H. C. na skutek przymusowego powołania go do odbycia trzymiesięcznego przeszkolenia wojskowego w okresie od dnia 5.11.1982 r.

do dnia 3.02.1983 r. w związku z wykonaniem Zarządzenia Sztabu Generalnego WP nr (...) z dnia 26.10.1982 r. oraz przebywania w tym samym czasie w Wojskowym Obozie Specjalnym w C. , w tym skalę maltretowania, kary dyscyplinarne, naruszenie zasady tajemnicy korespondencji, znęcanie psychiczne, przymusowe prace fizyczne w charakterze robotnika leśnego przy wyrębie drzew przez wnioskodawcę, w związku z podejmowaną przez skarżącego działalnością na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego, stanowi wystarczające zadośćuczynienie;

5. obrazę przepisów prawa materialnego tj. art. 8a ust. 1 i art. 13 ustawy lutowej w zw. z art. 361 § 1 i § 2 k.c. poprzez ich błędną wykładnię, zawężającą w sposób nie umocowany w przepisach prawa pojęcie odszkodowania, niwecząc kompensacyjny charakter odszkodowania, wskutek czego Sąd I instancji błędnie zastosował rzeczony przepis, oddalając w całości zgłoszone żądanie;

Zarzuty powyższe stanowiły podstawę do sformułowania wniosku o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy Sądowi odwoławczemu do ponownego rozpoznania.

W pisemnej odpowiedzi na kasację prokurator zawnioskował o jej oddalenie jako oczywiście bezzasadnej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Kasacja okazała się bezzasadna w stopniu oczywistym, stąd podlegać mogła rozpoznaniu w trybie art. 535 § 3 k.p.k.

Na wstępie zwrócić należy uwagę na odrębności kasacji, jako nadzwyczajnego środka zaskarżenia, w relacji do „zwykłego” środka odwoławczego. Nie znajdują na gruncie kasacyjnym odpowiedniego zastosowania (art. 518 k.p.k.) podstawy określone w art. 438 k.p.k., gdyż ustawodawca zastrzegł, że kasacja od prawomocnego wyroku sądu odwoławczego może zostać wniesiona tylko z powodu wystąpienia przyczyn określonych w art. 439 k.p.k. lub innego rażącego uchybienia mogącego mieć istotny wpływ na treść wyroku (art. 523 § 1 k.p.k.). Powyższy stopień sformalizowania kasacji nie ulega modyfikacji w

zależności od uwarunkowań procesowych danej sprawy. Zatem nawet w sytuacji, w której Sąd II instancji orzekał reformatoryjnie, kasacja nie może zastępować środka odwoławczego, a co za tym idzie dla swej skuteczności czy wręcz formalnej dopuszczalności (art. 530 § 2 k.p.k.), powinna czynić zadość ustawowym wymaganiom w zakresie autonomicznie ustanowionych zarzutów. Jednocześnie zwrócić uwagę również należy na fakt, że nie definiuje danego zarzutu sposób zakwalifikowania go przez skarżącego, lecz odczytywać go trzeba przez pryzmat całokształtu prezentowanej argumentacji, ujawniającej intencję autora kasacji. Przy takiej analizie środka zaskarżenia już *prima facie* widocznym było, że mimo formalnie poprawnych zarzutów wskazujących na naruszenie standardów rzetelnej kontroli instancyjnej (art. 433 § 2 i 457 § 3 k.p.k.), w istocie w dalszym ciągu kasacja koncentrowała się na kontestowaniu oceny okoliczności relewantnych z punktu widzenia szacowania wysokości zadośćuczynienia (art. 445 § 1 k.c.), a także podważaniu wniosku o braku podstaw do zasądzenia odszkodowania na rzecz H. C.. Tożsame kwestie poruszone zostały już wszak w apelacji, zredagowane wówczas adekwatnie do wymogów stawianych temu środkowi odwoławczemu. Odnotować przy tym należy, że Sąd II instancji częściowo uwzględnił przedstawioną w tymże środku argumentację odnośnie do adekwatnego docenienia poszczególnych kryteriów mających wpływ na materialne oszacowanie doznanych przez wnioskodawcę krzywd, czego implikacją była korektura wysokości zadośćuczynienia. W pozostałym zakresie natomiast, nie uwzględniając zarówno wniosku o zasądzenie zadośćuczynienia ponad kwotę 45.000 zł jak również odszkodowania, przedstawił wyczerpujące motywy, którymi się kierował. W żadnej mierze nie może być tu zatem mowy o niewywiązaniu się z funkcji kontrolnej. Kasacja, ignorując przedstawioną logiczną i zasadną argumentację, z której jasno wynika, że zasądzone świadczenie nie mogło przedstawiać wartości wyższej, albowiem w realiach niniejszej sprawy byłoby ono wygórowane i służące niestosownemu wzbogaceniu się wnioskodawcy, w dalszym ciągu sprowadza się do prezentowania braku satysfakcji z określonej przez Sąd odwoławczy kwoty, a także niezasądzonego odszkodowania. W tym celu skarżąca ponownie odwołuje się do realiów trzymiesięcznej izolacji wnioskodawcy, które nie zostały zlekceważone, lecz polegały na kompleksowej i uważnej ocenie, w konsekwencji

skutkując podwyższeniem zadośćuczynienia przez Sąd II instancji. Wyrażając dezaprobatę wobec nieuwzględnienia wniosku o zasądzenie odszkodowania, autorka kasacji nie dowiodła, by i na tym polu doszło do rażących uchybień niedających się pogodzić z ideą rzetelnego procesu. Sąd *ad quem* poświęcił tej kwestii stosowną uwagę, wyjaśniając przekonująco że skoro wnioskodawca zaprzestał wykonywania dodatkowej pracy i pozbył się służących temu celowi instrumentów muzycznych jeszcze przed powołaniem do przedmiotowego „przeszkolenia wojskowego”, to nie można takich okoliczności rozważać nawet w kategoriach utraconych korzyści (*lucrum cessans*), mogących stanowić podstawę do ewentualnego zasądzenia odszkodowania. W świetle powyższego, pozbawione zasadności było więc twierdzenie, że zagadnienie to nie spotkało się ze stosowną atencją ze strony Sądu kontrolującego pierwszoinstancyjne orzeczenie i sprowadziło się tylko do zdawkowego wskazania o braku akceptacji zarzutów skierowanych w stosunku do tej części rozstrzygnięcia.

Reasumując - kasacja była bezzasadna w stopniu oczywistym. Nie wykazywała bowiem wystąpienia na gruncie niniejszej sprawy żadnego z uchybień wymienionych w art. 523 § 1 k.p.k., bazując jedynie na prezentacji odmiennej oceny w zakresie wysokości należnego zadośćuczynienia oraz istnienia podstaw determinujących zasądzenie odszkodowania, które ocenione zostały w sposób adekwatny do okoliczności sprawy, pozostając pod ochroną gwarantującego swobodę sędziowskiego uznania art. 7 k.p.k. i nie podlegają kontestowaniu w trybie kasacji.

Mając powyższe na uwadze, orzeczono jak w dyspozytywnej części postanowienia, co stwarzało podstawę do zasądzenia kosztów postępowania kasacyjnego stosownie do art. 637a w zw. z art. 636 § 1 k.p.k.